

Pensioeninkomen en alimentatie

24

Wouter van Heest

*Mr. W. van Heest is advocaat bij
Boekel De Nerée N. V.*

Volgens artikel 1:157 lid 1 BW kan de rechter aan de echtgenoot die niet voldoende inkomsten voor zijn levensonderhoud heeft, en ook niet in redelijkheid kan verwerven, op diens verzoek ten laste van de andere echtgenote een uitkering tot levensonderhoud (alimentatie) toekennen. De omvang van de alimentatie wordt bepaald aan de hand van enerzijds de draagkracht van de alimentatieplichtige en anderzijds de behoefte van de alimentatiegerechtigde. Bij het vaststellen van de draagkracht van de alimentatieplichtige mag een rechter rekening houden met alles wat deze rechtens feitelijk ter beschikking staat en ook met hetgeen deze zich redelijkerwijs in de naaste toekomst kan verwerven¹. In deze bijdrage staat de vraag centraal of en, zo ja, welke invloed pensioenverrekening/verevening heeft op de draagkracht van de alimentatieplichtige zodra het ouderdomspensioen tot uitkering komt.

Hoewel onder het huidige (echtscheidings)recht de verplichting tot het betalen van alimentatie in beginsel eindigt na het verstrijken van een termijn van 12 jaar², is het niet denkbeeldig dat ook na het bereiken van de pensioenleeftijd van de pensioengerechtigde alimentatie kan worden gevorderd. Ondanks een mogelijke uitkering van een in het verleden verrekend of verevend ouderdomspensioen, kan bij de alimentatiegerechtigde immers toch nog behoefte blijken te bestaan aan aanvullende financiële ondersteuning. De vraag die dan rijst luidt of bij het vaststellen van de draagkracht van de alimentatieplichtige (een deel van) het ingegane ouderdomspensioen in aanmerking mag/moet worden genomen. Deze vraag vloeit voort uit het feit dat in het geval van echtscheidingen die zijn ingeschreven tussen 27 november 1981 en 1 mei 1995 (op grond van rechtspraak) en na 1 mei 1995 (op grond van de wet), (ouderdoms) pensioenaanspraken in beginsel op voorhand tussen de scheidende echtgenoten worden verrekend respectievelijk verevend. Is er dan na de pensioeningangsdatum nog wel aanleiding/reden om de pensioenuitkeringen aan de alimentatieplichtige (nogmaals of weer) als inkomen te betrekken

bij het vaststellen van diens draagkracht in het kader van de alimentatieberekening? Voordat aan de beantwoording van deze vraag wordt toegekomen, wordt voor een goed begrip van de vraagstelling hierna eerst een kort historisch overzicht gegeven van de ontwikkeling van het recht op verrekening en verevening van pensioenaanspraken bij scheiding.

1. Scheidingen tot 27 november 1981

Tot 27 november 1981 bestond er geen recht van de ene echtgenoot (veelal de vrouw) op de door de andere echtgenoot (veelal de man) tot de echtscheiding of scheiding van tafelen bed opgebouwde pensioenaanspraken. Aangenomen werd dat uit maatschappelijk oogpunt de baten, die de pensioengerechtigde uit hoofde van zijn pensioenrecht ontvangt, naar hun aard bestemd zijn om te voorzien in de behoefte van hem persoonlijk en zijn gezin. De aard van de pensioenuitkeringen, zijnde baten die aan de rechthebbende zelf zou moeten blijven, wettigde lange tijd de conclusie dat het pensioenrecht zo nauw aan de persoon van de rechthebbende verbonden is, dat deze uitkeringen niet in de huwelijksgemeenschap vielen.

Pensioenrechten konden dan ook niet in de scheiding van de gemeenschapsboedel worden betrokken, zelfs niet langs de weg van verrekening. Dit zou onverenigbaar zijn met de aard en strekking van pensioenrechten, aldus de Hoge Raad nog in 1959³.

2. Scheidingen tussen 27 november 1981 en 1 mei 1995

Verrekening van pensioenrechten

In zijn arrest van 27 november 1981 (Boon/Van Loon), kwam de Hoge Raad terug op zijn hierboven beschreven oordeel van 7 oktober 1959. In de procedure die leidde tot eerstgenoemd arrest moest de Hoge Raad in het kader van een echtscheidingsprocedure beoordelen of de door de man tot aan de echtscheiding opgebouwde ouderdoms- en weduwenpensioenen bij de verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap in aanmerking moesten worden genomen.

Uitgangspunt bij het beantwoorden van deze vraag was dat op grond van artikel 1:94 lid 3 BW pensioenrechten in een wettelijke gemeenschap van goederen vallen en in de verdeling van die gemeenschap moeten worden betrokken. Dit tenzij deze rechten zodanig verknocht moeten worden geacht met de persoon van de echtgenoot die rechthebbende op het pensioen is, dat deze verknochtheid zich tegen een verdeling verzet. Voor wat betreft deze verknochtheid met de persoon van de rechthebbende op het pensioen (in dat geval de man), oordeelde de Hoge Raad dat er niet alleen deze verknochtheid bestaat maar in de regel tevens een niet te verwaarlozen band met de persoon van de andere echtgenoot (in dat geval de vrouw).

Voor wat betreft de ouderdomspensioenen bestaat deze band hierin dat het pensioenrecht, in het geval de rechthebbende gehuwd is, uit maat-

echtscheiding/scheiding van tafel en bed verrekening van pensioenrechten moet plaatsvinden, oordeelde de Hoge Raad dat dit moet worden vastgesteld aan de hand van de eisen van redelijkheid en billijkheid.

Afhankelijk van de beschikbare baten en de waarden die voor verrekening in aanmerking komen, zullen deze eisen vaak meebrengen dat de verrekening van het ouderdomspensioen slechts kan plaatsvinden door aan de pensioengerechtigde echtgenoot een voorwaardelijke uitkering toe te kennen. Deze uitkering moet (a) aan het leven van beide echtgenoten gebonden zijn, (b) opeisbaar worden naarmate de pensioentermijnen opeisbaar worden en (c) kunnen worden uitgedrukt in een percentage daarvan. Het recht op verrekening belooft de helft van de waarde van het deel van het pensioen dat voor de ontbinding van de gemeenschap was opgebouwd. Indien daarnaast ook een nabestaandenpensioen voor verrekening in aanmerking komt, dan zal dit in de uiteindelijke uitkering kunnen worden verwerkt door deze met een naar dezelfde maatstafte bepalen bedrag te verminderen, aldus de Hoge Raad⁵. Bedraagt de contante waarde van de opgebouwde (ouderdoms- en nabestaanden) pensioenaanspraken ten tijde van de scheiding bij wijze van voorbeeld in totaal € 30.000 (€ 20.000 OP en € 10.000 NP), dan heeft iedere party volgens de verrekeningsregels in beginsel recht op € 15.000. Aangezien de verrekeningsgerechtigde echter al aanspraak heeft op het opgebouwde nabestaandenpensioen van € 10.000, heeft deze van het ouderdomspensioen nog € 5000 tegoed (€ 15.000 minus € 10.000).

Verrekening heeft geen terugwerkende kracht

De Hoge Raad realiseerde zich overigens terdege dat sinds het wijzen van het arrest op 7 oktober 1959 vele huwelijksgemeenschappen waren verdeeld zonder dat met pensioenrechten als het onderhavige rekening was

De betaling van pensioen aan de ex-echtgenote vormt voor de man een zogenoemde draagkrachtverminderende omstandigheid

schappelijk oogpunt bestemd is te voorzien in de behoefte van beide echtgenoten. Voorts moet de opbouw van een zodanig pensioen, in verband met de gehele of gedeeltelijke financiering daarvan uit de gemeenschap en de bij veel mensen bestaande taakverdeling binnen het huwelijk, in beginsel worden gezien als het resultaat van de gemeenschappelijke inspanning van beide echtgenoten. Dit vloeit voort uit de zorg die echtgenoten krachtens artikel 1:81 BW aan elkaar verschuldigd zijn.

Voor het nabestaandenpensioen geldt, voorzover zij aan de gescheiden echtgenote ten goede zullen komen, iets soortgelijks nu ook de opbouw daarvan geheel of gedeeltelijk uit de gemeenschap is bekostigd en derhalve ook door gemeenschappelijke inspanning tot stand is gebracht.

Op grond van deze vaststelling diende naar het oordeel van de Hoge Raad te worden aangenomen dat pensioenrechten als de onderhavige in het algemeen voor het gedeelte dat op het tijdstip van de ontbinding van de gemeenschap door echtscheiding of scheiding van tafel en bed reeds was opgebouwd, bij de verdeling van de gemeenschap door middel van verrekening in aanmerking moeten worden genomen. De verknochtheid van het ouderdomspensioen aan de persoon van de rechthebbende verzet zich daartegen niet gezien de eveneens aanwezige band met de persoon van de andere echtgenoot⁴.

Verrekening naar redelijkheid en billijkheid

Met betrekking tot de wijze waarop en tot welke bedragen in geval van

gehouden. Geoordeeld werd echter dat de eisen van redelijkheid en billijkheid in verband met het belang van de rechtszekerheid in de regel zullen meebrengen dat in deze gevallen een zodanige vordering, die de wederpartij niet heeft hoeven te verwachten, thans niet meer geldend kan worden gemaakt. Aan het arrest kan derhalve geen terugwerkende kracht worden ontleend⁶. Bovendien gelden de verrekeningsregels van 'Boon/Van Loon' slechts in het geval er een vorm van vermogensgemeenschap bestaat gedurende het huwelijk, waarin de pensioenrechten bij de scheiding vallen. Waren de betrokkenen buiten iedere gemeenschap van goederen getrouwd, dan vindt in beginsel geen pensioenverrekening plaats⁷.

3. Scheidingen na 1 mei 1995

Verevening van ouderdomspensioenen in plaats van verrekening van pensioenaanspraken

Met ingang van 1 mei 1995 is de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding ('Wet VPS') in werking getreden. In afwijking van de regels van pensioenverrekening krachtens 'Boon/Van Loon', heeft de ene echtgenoot sinds genoemde datum in het geval van scheiding⁸ recht op pensioenverevening, voorzover de andere echtgenoot na de huwelijksluiting en voor de scheiding pensioenaanspraken heeft opgebouwd. Dit recht op pensioenverevening bestaat echter niet indien de echtgenoten de toepassing van de Wet VPS hebben uitgesloten bij huwelijksvoorwaarden of bij een bij geschrift gesloten overeenkomst met het oog op de scheiding⁹. Onder aanspraak op pensioen wordt krachtens de Wet VPS verstaan het

(uitzicht op) ouderdomspensioen en wat daarmee wordt gelijkgesteld¹⁰. Hierbij springen direct twee opmerkelijke verschillen in het oog in vergelijking met het vanaf 1981 bestaande recht op pensioenverrekening. In de eerste plaats heeft het recht op pensioenverevening slechts betrekking op het opgebouwde ouderdomspensioen (en niet tevens op het nabestaandenpensioen). Het tot datum scheiding opgebouwde nabestaandenpensioen komt ingeval van overlijden ten goede van de andere echtgenoot en wordt niet verevend. In de tweede plaats strekt het recht op pensioenverevening zich slechts uit over de ouderdomspensioenaanspraken die zijn opgebouwd in de periode tussen de huwelijkssluitingen de scheiding (en niet over de aanspraken opgebouwd tot de scheiding inclusief de voorhuwelijkse periode).

Recht op verevening jegens uitvoerder

Op voorwaarde dat binnen twee jaar na het tijdstip van scheiding¹¹ hiervan door een van beide echtgenoten schriftelijk mededeling is gedaan aan het uitvoeringsorgaan, ontstaat een recht op uitbetaling van een deel van elk van de uit te betalen pensioentermijnen¹². Dit deel bedraagt, kort samengevat, de helft van het ouderdomspensioen dat is opgebouwd tussen de huwelijkssluiting en het tijdstip van scheiding tenzij anders wordt over-

De betaling door haar aan de man van een deel van het eigen verevende ouderdomspensioen daarentegen vermindert haar inkomen en kan haar behoefte aan alimentatie verhogen¹⁵.

De vraag is of en, zo ja, op welke wijze bij het vaststellen van de draagkracht van de man in het kader van de alimentatieberekening na diens pensionering rekening moet worden gehouden met het ouderdomspensioen dat de basis vormde voor de verrekening/verevening en met de ouderdomspensioenuitkeringen aan de ex-echtgenote.

Eenzijds kan worden betoogd dat dit pensioen in het kader van de scheiding reeds is verrekend (door verrekening ineens door middel van betaling van een bedrag overeenkomend met de contante waarde van de helft van het tot de scheiding opgebouwde pensioen of door uitgestelde verrekening door middel van periodieke betalingen na de pensioeningangsdatum) dan wel is verevend. Als het ingegane ouderdomspensioen dan ook nog eens zou worden betrokken bij de draagkrachtberekening, dan zou dit pensioen nogmaals worden verdeeld. Anderzijds kan niet worden ontkend dat het ouderdomspensioen, ondanks de eerdere verrekening of verevening als inkomen door de

De werkgroep beveelt aan, een aan de onderhoudsplichtige toekomstige vereveningsuitkering bij het overige inkomen op te tellen

eengekomen¹³. Ingeval van verrekening bestaat daarentegen een recht op uitkering jegens de andere echtgenoot en niet jegens de uitvoerder. Onder voorwaarden kunnen de echtgenoten eveneens overeenkomen dat het recht van de ene echtgenoot op een deel van het ouderdomspensioen van de ander, tezamen met het recht op nabestaandenpensioen, wordt omgezet in een eigen recht op ouderdomspensioen jegens het uitvoeringsorgaan (de zogenaamde conversie van pensioenaanspraken)¹⁴.

4. Invloed pensioenuitkeringen op draagkracht en behoefte

Terug naar het eigenlijke onderwerp van deze bijdrage. Wat gebeurt er feitelijk indien – laten wij voor het gemak even aannemen dat de man de alimentatieplichtige is - de man na de scheiding met pensioen gaat? In veel gevallen zal zijn reguliere inkomen uit arbeid worden vervangen door een AOW-uitkering vermeerderd met een aanvullend ouderdomspensioen. Ingeval in het verleden verevening van het ouderdomspensioen heeft plaatsgevonden, zal het aanvullende ouderdomspensioen worden verminderd met het deel van dit pensioen dat wordt uitbetaald aan de ex-echtgenote. Is in het verleden een voorwaardelijke uitgestelde verrekeningsuitkering vastgesteld, dan zal de man dit deel van het ouderdomspensioen zelf aan zijn ex-echtgenote moeten betalen. Als gevolg hiervan zal het inkomen van de man (dus) lager uitvallen dan het inkomen voor datum pensionering. De betaling van pensioen aan de ex-echtgenote vormt voor de man een zogenaamde draagkrachtverminderende omstandigheid. In het geval de man eveneens krachtens pensioenverevening recht heeft op deel van het pensioen van zijn ex-echtgenote, dan levert dit weer inkomen op en is daarmee een draagkrachtvermeerderende omstandigheid. Het ouderdomspensioen dat aldus berekend overblijft, vormt (een deel van) de draagkracht van de man. Voor de ex-echtgenote geldt het omgekeerde: de betaling aan haar van het haar toekomstige deel van het verevende/verrekende pensioen vormt voor haar inkomen en vermindert haar behoefte aan alimentatie.

alimentatieplichtige wordt genoten en om die reden deel uitmaakt van de draagkracht¹⁶. In de praktijk wordt bij het beantwoorden van deze vraag onderscheid gemaakt tussen de hierboven nader beschreven verrekening en verevening van pensioenaanspraken.

5. Draagkrachtberekening na verrekening op grond van 'Boon/Van Loon'

In de literatuur is verdedigd dat bij het beantwoorden van de bewuste vraag de maatstaven van de redelijkheid en billijkheid in een concreet geval de doorslag zullen moeten geven. Nog even afgezien van het antwoord op de vraag of het ouderdomspensioen bij de draagkrachtberekening moet meetellen, moet worden bedacht dat de gevolgen voor het pensioeninkomen van een onmiddellijke verrekening of van een uitgestelde verrekening in beginsel verschillen. Anders dan een onmiddellijke verrekening heeft de uitgestelde voorwaardelijke verrekening tot gevolg dat deze de hoogte van het pensioeninkomen drukt en daarmee feitelijk de draagkracht van de alimentatieplichtige beperkt. In het geval het pensioeninkomen derhalve zou meetellen bij het bepalen van de draagkracht, zou verrekening door middel van een voorwaardelijke uitgestelde uitkering uiteindelijk gunstiger zijn voor de alimentatieplichtige dan onmiddellijke verrekening. Dit tenzij het bij de draagkrachtberekening natuurlijk niet zou zijn toegestaan de voorwaardelijke uitgestelde uitkering op het pensioeninkomen in mindering te brengen of indien ook ingeval van een onmiddellijke verrekening een zeker bedrag op het uiteindelijke pensioeninkomen in mindering zou mogen worden gebracht. Op grond van de eisen van redelijkheid en billijkheid wordt wel verdedigd dat een reeds verrekend ouderdomspensioen, ongeacht de wijze van verrekening, in het geheel niet meer zou moeten meetellen bij de draagkrachtberekening na pensionering. Aldus wordt voorkomen dat het pensioeninkomen twee keer met de alimentatiegerechtigde moet worden gedeeld¹⁷.

De werkgroep Alimentatienormen van de Nederlandse Vereniging van de Rechtspraak (NVvR), beveelt echter aan om, indien de onderhoudsplichtige een pensioenverrekeningsuitkering aan een ex-echtgenoot moet betalen, deze verplichting af te trekken van het totale (bruto) inkomen en uitsluitend het resterende inkomen in de alimentatieberekening te betrekken. Ook in het geval van een directe contante afrekening in het verleden beveelt de werkgroep aan bij de berekening van de draagkracht na pensionering in beginsel het pensioeninkomen te nemen na aftrek van het bedrag van de indertijdberekende voorwaardelijke verrekeningsuitkering. Als de onderhoudsplichtige zelf een pensioenverrekenings- of vereveningsuitkering ontvangt, moet dit inkomen volgens de aanbevelingen van de werkgroep bij het overige inkomen worden opgeteld¹⁸.

De schaarserechtspraak lijkt deze aanbevelingen te volgen. Uit een tweetal uitspraken van het Hof 's-Gravenhage volgt bijvoorbeeld dat indien de beslissing om eerder te stoppen met werken weloverwogen is genomen dan wel anderszins gerechtvaardigd is, met de inkomensvermindering als gevolg van vervroegde uittreding volledig rekening mag worden gehouden bij de vaststelling van de alimentatie".

6. Draagkrachtberekening na verevening krachtens Wet VPS

Ook onder de werking van de Wet VPS speelt de vraag of, en zo ja, op welke wijze met het na verevening resterende ouderdomspensioen van de alimentatieplichtige rekening moet worden gehouden bij de draagkrachtberekening na pensionering. En ook hier is in de literatuur gepleit voor een beantwoording van deze vraag naar de maatstaven van de redelijkheid en billijkheid. Betoogd wordt dat in die situatie het gedeelte van het ouderdomspensioen dat krachtens de Wet VPS toekomt aan de vereveningsgerechtigde in ieder geval niet langer bij de draagkrachtberekening in aanmerking zou moeten worden genomen, omdat dit geen deel uitmaakt van het feitelijke pensioeninkomen van de alimentatieplichtige. Bovendien zou het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen dat op grond van de Wet VPS toekomt aan de alimentatieplichtige evenmin (nogmaals) moeten worden meegenomen bij de draagkrachtberekening. Dit omdat de Wet VPS op grond van de redelijkheid en billijkheid ten opzichte van artikel 1:157 BW als 'lex specialis' zou moeten worden beschouwd. In afwijking van artikel 1:157 BW geeft de Wet VPS een speciale regeling voor de verevening van het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen en kan om die reden na pensionering geen rol meer spelen bij de draagkrachtberekening ondanks dat deze helft onderdeel uitmaakt van het totale (pensioen)inkomen van de alimentatieplichtige²⁰.

Maar ook hier doet de werkgroep Alimentatienormen andere aanbevelingen. Gesteld wordt dat indien de onderhoudsplichtige een vereveningsbijdrage moet betalen, deze bijdrage in beginsel al van het inkomen is afgetrokken omdat de pensioenuitvoerder deze vereveningsuitkering rechtstreeks aan de gerechtigde betaalt. Hoewel dit niet met zoveel woorden uit de aanbeveling van de werkgroep blijkt, moet worden aangenomen dat - evenals de werkgroep aanbeveelt ingeval er sprake is van pensioenverrekening - vervolgens het resterende ouderdomspensioen in de alimentatieberekening moet worden betrokken.

De werkgroep beveelt voorts aan, een aan de onderhoudsplichtige toekomende vereveningsuitkering bij het overige inkomen op te tellen²¹.

7. Conclusie

Uit het voorgaande kan worden afgeleid dat de mogelijk oorspronkelijk bestaande opvatting - dat op grond van de redelijkheid en billijkheid dan wel op basis van het 'lex specialis'-beginsel bij het berekenen van de draagkracht van de alimentatieplichtige het verrekende of verevende

ouderdomspensioen in het geheel niet zou moeten meetellen – inmiddels is verlaten. Bod heeft, toegespitst op pensioenverevening maar mijns inziens ook relevant in het geval van verrekening, overwogen dat pas na de verdeling van het ouderdomspensioen duidelijk is welk ouderdomspensioeninkomen feitelijk aan de echtgenoten ter beschikking staat. Pas daarna treedt het alimentatierecht in werking aangezien de draagkracht, volgens vaste rechtspraak²², moet worden bepaald op grond van het inkomen dat de alimentatieplichtige feitelijk ter beschikking staat. En dat is het resterende pensioen, inclusief het aan de man verblijvende deel van het verevende (of verrekende) pensioen. De aanbevelingen van de Werkgroep Alimentatienormen van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak sluiten op deze plausibele redenering nagenoeg naadloos aan.

Noten

- 1 J. de Boer, Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht, Personen- en familierecht Deel I, Deventer: Kluwer 2002, nrs. 624/625.
- 2 Zie artikel 1:157 lid 4 BW.
- 3 Zie hiervoor: HR 7 oktober 1959, BNB 1959, nr. 355 (r.o. m.b.t. cassatiemiddel I).
- 4 HR 27 november 1981, NJ 1982, nr. 503, r.o. 12, m. nt. EAAL en WHH ('Boon/Van Loon').
- 5 HR 27 november 1981, NJ 1982, nr. 503, r.o. 13, m. nt. EAAL en WHH ('Boon/Van Loon').
- 6 HR 27 november 1981, NJ 1982, nr. 503, r.o. 14, m. nt. EAAL en WH ('Boon/Van Loon').
- 7 HR 5 oktober 1990 NJ 1991, 576 en P.M. Siegman, Pensioen en scheiding, Monografieën (echt)scheidingsrecht nr. 3, Koninklijke Vermande 2002, p. 19.
- 8 Gedefinieerd als 'echtscheiding of scheiding van tafel en bed dan wel beëindiging van het geregistreerd partnerschap anders dan door dood of vermissing (artikel 1 lid 1 sub a Wet VPS).
- 9 Zie artikel 2 lid 1 Wet VPS.
- 10 Zie artikel 1 lid 1 sub d^j° lid 2 sub b en c Wet VPS.
- 11 In artikel 1 lid 1 sub b Wet VPS gedefinieerd als: de datum van inschrijving van de beschikking in de registers van de burgerlijke stand.
- 12 Zie artikel 2 lid 2 Wet VPS.
- 13 Artikel 3 lid 1 Wet VPS j° art. 4 Wet VPS.
- 14 Artikel 5 Wet VPS.
- 15 Zie hiervoor: Th.L.J. Bod, De wettelijke regeling van pensioenverevening bij scheiding, Zwolle 1994, pp. 25-26.
- 16 Zie: W.P.M. Thijssen, 'Resterende rechtsvragen na Boon/Van Loon', EB Klassiek, Kluwer, Deventer 2003, p. 73.
- 17 Zie: W.R.M. Thijssen, 'Resterende rechtsvragen na Boon/Van Loon', EB Klassiek, Kluwer, Deventer 2003, p. 74.
- 18 Rapport van de Werkgroep Alimentatienormen van de NVvR 2003, artikel 7 sub h.
- 19 Hof 's-Gravenhage 30 januari 2002, PJ 2002/138 en Hof 's-Gravenhage 3 april 2002, PJ 2002/137, m. a. E. Lutjens, die stelt dat onder andere omstandigheden hierover anders zou kunnen worden geoordeeld, met gevolg dat de inkomensvermindering wegens (vervroegde) pensionering niet tot een lagere alimentatieverplichting zal leiden; W.P.M. Thijssen, 'Resterende rechtsvragen na Boon/Van Loon', EB Klassiek, Kluwer, Deventer 2003, p. 75.
- 20 Th.L.J. Bod, De wettelijke regeling van pensioenverevening bij scheiding, Zwolle 1994, p. 27; W.R.M. Thijssen, 'Resterende rechtsvragen na Boon/Van Loon', EB Klassiek, Kluwer, Deventer 2003, p. 75.
- 21 Rapport van de Werkgroep Alimentatienormen van de NVvR 2003, artikel 7 sub h. Bod is overigens later teruggekomen op zijn 'lex specialis'-redenering en lijkt zich te hebben aangesloten bij de huidige aanbevelingen van de werkgroep daar waar het een situatie van pensioenverevening betreft (zie hiervoor Th.L.J. Bod, Alimentatieberekening en pensioenverevening', Advocatenblad 1995/10, p. 428/429).
- 22 Vgl. verwijzing noot 1.

